

Безверха Юлія Валеріївна., заступник
директора ТОВ “Юридична компанія
“Альтком”, керуючий партнер адвокатського
об’єднання “ЮСО”, адвокат

Інститут адвокатури в світлі конституційно-правової реформи в Україні

Сучасний стан політичного та правового буття України є доволі складним і суперечливим. Очевидним постає факт, що з часу отримання незалежності, зміни соціально-політичної системи, прийняття Конституції України в 1996 році, процес формування та розвитку конституційної моделі правової держави в нашій країні не здобув свого належного як наукового обґрунтування, так і соціального втілення. В зв’язку з цим, наразі великі сподівання покладаються на конституційно-правову реформу, яка з необхідністю повинна постати виразом результатів та сподівань революції Гідності та необхідним кроком нашої держави до Європейського співтовариства.

В очікуваному процесі великого значення набувають спільні усвідомленні зусилля усіх форм правового поля нашої держави. Вагомою складовою цього поля постає інститут адвокатури. Мені, як адвокату, завжди була близька тема правового захисту громадян. Я прекрасно знаю основні проблеми адвокатури і розумію, наскільки сильно цей інститут потребує реформування.

На щастя, на сьогоднішній день інтереси представників галузі та влади в цьому питанні повністю збігаються. Реформа адвокатури є одним із ключових векторів «Стратегії реформування судоустрою, судочинства і суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки», схваленої Указом Президента України 20 травня 2015 року.

Головна мета Стратегії щодо адвокатури - створити можливості для адвокатів ефективно виконувати свої професійні обов'язки, дотримуючись при цьому принципу верховенства права, рівності учасників судового процесу та гарантованого права на справедливий судовий розгляд.

На мій погляд, для досягнення цієї мети необхідно:

- Підвищити професійні та морально-етичні вимоги до осіб, які мають намір отримати статус адвоката;
- Модернізувати процедури складання кваліфікаційних іспитів і умов проходження стажування;
- Удосконалити правил дисциплінарного провадження стосовно адвоката, диференціювати види санкцій, які можуть бути застосовані до адвоката в разі неналежного виконання своїх обов'язків.

Крім того, щоб полегшити адвокату роботу в галузі ефективної правової допомоги клієнту, необхідно посилити гарантії адвокатської діяльності. Доцільно визначити види правової допомоги, які можуть здійснюватися виключно адвокатом, що дозволить підвищити якість правосуддя в цілому, не обмежуючи учасників судового процесу у праві на доступ до правосуддя.

Якщо торкатися гарантій здійснення адвокатської діяльності, то тут особливе місце займає не тільки питання притягнення до відповідальності посадових осіб за порушення таких гарантій, а й розширення предмета адвокатської таємниці разом із забезпеченням її охорони на практиці.

Важливим елементом реформи є спрощення доступу громадян до юридичної допомоги за допомогою:

- Підвищення стандартів якості надання безоплатної правової допомоги;
- Розширення можливості надання безоплатної правової допомоги в цивільних та адміністративних справах - у всіх регіонах країни;
- Забезпечення належного фінансування надання безоплатної правової допомоги. Природно тут не обійтися виключно бюджетними коштами - необхідно розробляти механізми залучення фінансів, в тому числі і з приватних джерел.

У найближчій перспективі необхідно вдосконалення соціально-економічних, фінансових і оперативних умов здійснення правової діяльності завдяки впровадженню системи страхування професійної цивільної відповідальності адвокатів, а також надання адвокатам права застосовувати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності.

Нарешті, для реформування адвокатури обов'язковим є встановлення балансу повноважень органів адвокатського самоврядування, у тому числі кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

Підхід в рамках Стратегії, здатний забезпечити Україну бажаний результат у вигляді системи адвокатури, працюючої ефективно, вільно від будь-якого політичного впливу і відповідно до передових практиками Європейського Союзу.

Адвокатура є вкрай важливим інститутом правової держави, який діє для захисту конституційних прав і свобод громадян. Саме тому Конституція України у статті 59 визначила особливе місце адвокатури України.

Попри це законодавство про адвокатуру фактично не оновлювалось близько двадцяти років, що зумовило його невідповідність європейським стандартам та сучасним реаліям. Положення нині діючого Закону України "Про адвокатуру" є застарілими і не здатні в повній мірі забезпечити реалізацію зазначених конституційних гарантій, а також належним чином регулювати відносини у цій сфері.

Тому на сьогодні важливим є докорінне реформування законодавства про адвокатуру, що сприятиме забезпеченню конституційного права громадян на якісну та доступну правову допомогу, реалізації принципу змагальності в судовому процесі та посиленню професійних гарантій адвокатської діяльності у відповідності до європейських стандартів.

Як відомо, з 1 січня 2013 року запроваджується надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги малозабезпеченим та соціально незахищеним верствам населення через центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. При цьому у проекті Закону визначено механізми та роль адвокатського самоврядування в оцінці якості надання безоплатної правової допомоги.

Питання щодо необхідності реформування адвокатури нині не викликає жодних сумнівів і є нагальним, оскільки без професійного інституту вітчизняної адвокатури не може бути незалежного і доступного правосуддя та ефективного захисту прав громадян.

Напрацьовані і втілені в законопроекті здобутки наукової думки та практичного досвіду дають надію на побудову у найближчому часі сильної і високопрофесійної адвокатури.

Проблема реформування адвокатури для України як для держави, котра прагне стати демократичною та правовою, є досить актуальною. Закон України «Про адвокатуру», прийнятий ще у 1992 році, виконав свою місію у відновленні свободи адвокатської діяльності, розширенні прав адвокатів та забезпеченні громадян професійною юридичною допомогою.

Проте подальша розбудова правової держави неможлива без посилення правозахисної діяльності цього інституту, підвищення його ролі у захисті прав і свобод людини. З огляду на наведені міркування адвокатські об'єднання через суб'єктів права законодавчої ініціативи у різний час подали до парламенту цілу низку законопроектів щодо подальшої регламентації основних засад здійснення адвокатської професії. Мета цих законопроектів - створення професійного адвокатського об'єднання, поглиблення гарантій адвокатури щодо рівності з іншими елементами правової системи України, розширення прав адвокатів під час здійснення професійної діяльності, визначення обов'язків державних органів, інших організацій і установ незалежно від форм власності, їх посадових осіб у відносинах з адвокатурою.

Всі розуміють, що в українській адвокатурі існує низка проблем, котрі потребують термінового вирішення, і що штучне затягування прийняття нового закону може призвести до руйнації адвокатури, втім ніхто не хоче поступатися принципами. Щодо монополії адвокатури на надання юридичної допомоги складно заперечувати, що у нас є серйозні прогалини між вимогами законодавства та реальними умовами. Однак існують основні чинники, що впливають на зміст і якість законодавчих актів, і їх слід брати до уваги, до того ж якщо це стосується конституційних приписів. Наслідки такої правової необачності очевидні: майже всі подані законопроекти про реформування адвокатури, в яких нехтувалися основні демократичні принципи, не знайшли свого логічного завершення.

На завершення хочу наголосити на місці і ролі інституту адвокатури в розбудові громадянського суспільства в Україні. Адвокатура займає специфічне місце в системі "держава - людина". Вона врівноважує інтереси громадян з потребами і можливостями держави. Відтак, без сумніву, входить у громадянське суспільство як інститут зі спеціальними функціями. Реформування адвокатури має відбуватися у контексті демократизації суспільства, яка, у свою чергу, неможлива без підвищення ролі та значення адвокатури у суспільстві.

Разом із тим, кваліфікація юриста залежить від якості його освіти. На студентів та випускників Національної академії внутрішніх справ покладається велика відповідальність за теперішнє та майбутнє нашої держави. Високий

рівень навчально-виховного процесу в академії гарантує підготовку фахівців не лише високого професійного рівня, а і глибокої громадянської позиції.